T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları Arşivindeki Müzecilere Ait Terfi Tezlerinin Yüksek Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu Örneğinden İncelenmesi

Çiğdem Bilgen

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6513-4267>

Doktora Öğrencisi / Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul – TÜRKİYE

Prof. Dr. Nur Urfalıoğlu

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6451-193X>

Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 25.05.2019

Kabul: 25.09.2019

On-line Yayın: 30.09.2019

Anahtar Kelimeler

Kültür Varlıkları

Arşiv

Terfi Tezi

Müzeci

Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.29136>

Öz

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde hizmet veren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi'nde, Türkiye'nin dört bir yanındaki müzelerde görev almış müze memurlarının terfiye hak kazanmalarını sağlamak amacıyla hazırladıkları, müdürlük envanterinde "terfi tezi" ya da "terfi etüdü" olarak adlandırılan önemli çalışmalar bulunmaktadır. Günümüze kadar gelebilmiş bu etüt çalışmaları, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşiv birimi sorumluları tarafından Klasör 1'den Klasör 34'e kadar numaralandırılarak 330 dosya şeklinde tasnif edilerek muhafaza edilmektedir. Bu tezlerden en erken 1936 senesinde yazılanlar olup, en geç ise 1985 yılında yazılan tek bir çalışma bulunmaktadır. Bu 330 tezin konu dağılımlarına bakıldığında; halkbilimi, dilbilimi, coğrafya, tarih, hukuk, arkeoloji, kazı, restorasyon, sanat tarihi, mimarlık tarihi vb. gibi birçok önemli alanda özgün konu başlıklarına göre yazıldıkları görülmektedir. Yapılan literatür araştırması neticesinde, bu etütlerin, 23.06.1934 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 2530 sayılı "Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu" doğrultusunda yazılmaya başlandıkları anlaşılmıştır. Bu husus, terfi tezlerinin yazılış amacının sadece terfi etmek olmadığını ve ülkede uygulanan kültür politikasında müzeciliğin sahip olduğu yeri göstermektedir. Ayrıca, bu terfi tezlerinin içerik ve kurguları dikkate alındığında her biri önemli birer belge niteliği taşıyan bu çalışmalardan yayınlar yapıldığı görülmektedir. Bu tezleri hazırlayan müzecilerin birçok farklı mesleklerden gelmesi ise etütleri daha ilginç bir noktaya taşımaktadır. Bu makalede, sanat ve mimarlık tarihine katkı sunan 37 adet tez içerisinden tek mimar olarak müzeciliğe hizmet vermiş Yüksek Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu'na ait iki terfi etüdünün incelenmesi örnek tablolar üzerinden yapılacaktır.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Bilgen, Ç. ve Urfalıoğlu, N. (2019). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları Arşivindeki Müzecilere Ait Terfi Tezlerinin Yüksek Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu Örneğinden İncelenmesi. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 76, Autumn, p. 535-555.

The Investigation of the Promotion Thesis of Museologists' in the Cultural Heritage Archive of Turkish Republic Ministry of Culture and Tourism From The Senior Architect Mustafa Ayaşlıoğlu Example

Çiğdem Bilgen

PhD Student / Yildiz Technical University, Institute of Social Sciences, Department of Architecture, Istanbul – TURKEY

Prof. Dr. Nur Urfalıoğlu

Yildiz Technical University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, Istanbul – TURKEY

Article History

Submitted: 25.05.2019

Accepted: 25.09.2019

Published Online: 30.09.2019

Key Words

Cultural Heritage

Archive

Promotion Thesis

Museologist

Architect Mustafa Ayaşlıoğlu

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.29136>

Abstract

In the Archive of General Directorate of Cultural Heritage and Museums rendering service within Turkish Republic Ministry Of Culture and Tourism, there are important studies called “promotion thesis” or “promotion study” in the inventory of the Directorate prepared by museologists working in museums throughout Turkey in order that they gain the right to promotion. These studies that survived until today are numbered from Folder 1 to Folder 34 and kept after being classified as 330 files by archive keepers of General Directorate of Cultural Heritage and Museums. Amongst the earliest, there were thesis written in 1936 and the recent and the only thesis was written in 1985. When the subjects of these 330 theses were examined, it is seen that they were written according to original topics on many important fields such as ethnology, linguistics, geography, history, archaeology, excavation, restoration, art history, history of architecture, etc. As a result of the literature research, it is seen that these studies were started to be written in accordance with the “Law on Organization of Museums and Observatories” number 2530 passed at Grand National Assembly of Turkey on 23.06.1934. This issue shows those promotion theses were written not only to be promoted but also to emphasize museology in culture policy of the country. Furthermore, when the content and construct of these promotion theses are taken into consideration, it is seen that these studies consisting of critical documents each are published. The case that Museologists have different occupations makes the studies more interesting. In this article, two promotions of Senior Architect Mustafa Ayaşlıoğlu who is the only architect serving to museology will be examined on sample tables among 37 theses and contributing to the history of art and architecture.

GİRİŞ

Ankara’da T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi’nde, Erken Cumhuriyet Dönemi’ne ait ve historyyografi alanına büyük katkı sağlayan bir müze defteriyle ilgili yapılan arşiv araştırmaları esnasında, müzeciler tarafından oldukça özgün bir şekilde hazırlanmış 330 adet çalışmaya rastlanılmıştır. Bu çalışmalar, Türkiye’nin birçok bölgesinde farklı tarihlerde ve farklı konularda çalışmış olan müzecilere ait, arşiv sorumluları tarafından Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü envanterine “terfi tezi” ve “terfi etüdü” olarak kaydedilmiş belgelerdir. Her bir etüt çalışması, bağlı olduğu müze müdüriyeti tarafından Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne, eski adıyla Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne gönderilmiştir. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi’nden sorumlu yetkililer, bu tez çalışmalarının sayısının daha fazla olabileceği ihtimalini belirterek, günümüze kadar ulaşabilmiş ve arşivde muhafaza edilmeye başlanmış olan tezlerin mevcut haliyle 330 adet olduğunu ifade etmişlerdir. Bu etütler, arşiv görevlileri tarafından Klasör 1’den başlamak suretiyle Klasör 34’e kadar tanzim edilmiş ve her bir terfi tezi farklı bir dosya numarası ile numaralandırılmıştır. Halkbilimi, hukuk, coğrafya, dilbilimi, tarih, sanat tarihi, arkeoloji, kazı, restorasyon, mimarlık ve mimarlık tarihi vb. gibi çeşitli dallarda yazılmış olan tezler oldukça ilginç konu başlıklarına sahiptir. Etütlerin birçok farklı alanda hazırlanmış olması ise, müellifleri olan müzecilerin değişik meslek gruplarından geldiğinin önemli bir göstergesidir. Tezlerin tarihsel dağılımına bakıldığında ise, her tezde tarih bilgisinin olmadığı hatta bazılarında yazılan metin haricinde ne yazar ne tarih ne de teze dair başka herhangi bir künye bilgisi olmadığı görülmektedir. Elde olan veriler ışığında, tezlerden en erken 1936 senesinde hazırlanan 2 adet etüt olduğu¹, en geç tarihli olanın ise 1980’li yıllara ait tek bir çalışma olarak 1985 yılında yazıldığı² görülmektedir. Adından anlaşılacağı üzere, Türkiye genelindeki müzelerde asistan, uzman yardımcısı, uzman, müdür yardımcısı ve hatta müdür olarak farklı ünvanlarda hizmet veren müzecilerin terfiye hak kazanmalarını sağlamak amacıyla istenilen bu çalışmalar, içerik ve kurguları bakımından ele alındıklarında önemli birer arşiv belgesi olma niteliği vasfını taşımaktadır. Bu durum, bu etütlerin arşivden çıkarılarak bilim adamlarının, akademisyenlerin ve araştırmacıların hizmetine sunulmasının gerekliliğini göstermektedir.

¹ 1936’da yazılmış ilk tez; Envanter Bilgileri: Klasör No: 2, Dosya No: 19, S.V.Kiselev, “1935 yılı Sayan- Altay arkeoloji araştırmaları” (Sovetskaya Arheolodiya, Cilt 1, 1936 S:282-284), Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Asistanlarından Hasan Bıçakçı ve Ahmet Temir Tarafından tercüme edilmiştir.

1936’da yazılmış ikinci tez; Envanter Bilgileri: Klasör No:5, Dosya No: 48, E.M.Semenskaya, “Kafkas halkları kan grubunun araştırılması (I)”, (Sovetskaya Etnografiya, No: 4-5, 1936, sayfa 313-315), Türkçeye çevirenler: Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü asistanlarından Hasan Bıçakçı ve Ahmet Temir. T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivi terfi tezleri (1936-1985).

² 1985’de yazılmış tez; Envanter Bilgileri: Klasör 9, Dosya No:81, M. Beşir Aşan, “Tabanbükü (Şeyh Hasan Köyü) Mezarlıkları”. T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivi terfi tezleri (1936-1985).

Tablo 1: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivindeki müze memurlarına ait toplam 330 adet terfi tezinin senelere göre dağılımı

KÜLTÜR VARLIKLARI ARŞİVİNDE YER ALAN MÜZE MEMURLARI TERFİ TEZLERİNİN SENELERE GÖRE DAĞILIMI									
KLASÖR NO:	DOSYA NO'LAR:	TOPLAM TEZ:	1930'LAR	1940'LAR	1950'LER	1960'LAR	1970'LER	1980'LER	TARİHSİZLER
KLASÖR 1	1'DEN 11'E KADAR	11	-	1	5	2	1	-	2
KLASÖR 2	12'DEN 20'YE KADAR	9	1	1	3	-	2	-	2
KLASÖR 3	21'DEN 28'E KADAR	8	-	1	1	4	1	-	1
KLASÖR 4	29'DAN 38'E KADAR	10	-	2	5	2	1	-	-
KLASÖR 5	39'DAN 50'YE KADAR	12	1	1	4	2	-	-	4
KLASÖR 6	51'DEN 60'A KADAR	10	-	-	1	5	1	-	3
KLASÖR 7	61'DEN 69'A KADAR	9	-	1	-	4	1	-	3
KLASÖR 8	70'DEN 79'A KADAR	10	-	2	1	1	2	-	4
KLASÖR 9	80'DEN 90'A KADAR	11	-	-	3	-	2	1	5
KLASÖR 10	91'DEN 101'E KADAR	11	-	2	1	2	3	-	3
KLASÖR 11	102'DEN 112'YE KADAR	11	-	3	1	2	2	-	3
KLASÖR 12	113'DEN 119'A KADAR	6	-	-	-	3	2	-	1
KLASÖR 13	120'DEN 127'YE KADAR	9	-	1	1	4	-	-	3
KLASÖR 14	128'DEN 140'A KADAR	13	-	1	3	1	3	-	5
KLASÖR 15	141'DEN 151'E KADAR	11	-	-	-	3	2	-	6
KLASÖR 16	152'DEN 162'YE KADAR	11	-	-	-	6	2	-	3
KLASÖR 17	163'DEN 171'E KADAR	9	-	1	2	3	1	-	2
KLASÖR 18	172'DEN 179'A KADAR	8	-	2	2	2	1	-	1
KLASÖR 19	180'DEN 191'E KADAR	12	-	-	2	2	1	-	7
KLASÖR 20	192'DEN 199'A KADAR	8	-	1	2	5	-	-	-
KLASÖR 21	200'DEN 211'E KADAR	12	-	-	2	5	-	-	5
KLASÖR 22	212'DEN 218'E KADAR	7	-	-	1	1	1	-	4
KLASÖR 23	219'DAN 230'A KADAR	12	-	-	1	2	1	-	8
KLASÖR 24	231'DEN 240'A KADAR	10	-	-	-	4	4	-	2
KLASÖR 25	241'DEN 251'E KADAR	11	1	1	3	2	2	-	2
KLASÖR 26	252'DEN 256'YA KADAR	5	-	-	-	1	3	-	1
KLASÖR 27	257'DEN 265'E KADAR	9	-	-	3	1	1	-	4
KLASÖR 28	266'DAN 274'E KADAR	9	-	2	2	-	3	-	2
KLASÖR 29	275'DEN 282'YE KADAR	8	-	-	1	2	1	-	4
KLASÖR 30	283'DEN 290'A KADAR	8	1	-	2	1	2	-	2
KLASÖR 31	291'DEN 298'E KADAR	8	-	-	2	1	1	-	4
KLASÖR 32	299'DAN 311'E KADAR	13	1	2	3	2	-	-	5
KLASÖR 33	312'DEN 321'E KADAR	10	-	-	1	2	-	-	7
KLASÖR 34	322'DEN 333'E KADAR	9	-	1	1	4	2	-	1
TOPLAM		330	5	26	59	81	49	1	109

Şekil 1: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivindeki müze memurlarına ait toplam 330 adet terfi tezinin senelere göre dağılımını gösteren grafik

Her ne kadar terfi etme gayesiyle yazılmış olsalar da, büyük değer taşıyan bu eserleri daha iyi analiz edebilmek için bazı kritik önem arz eden sorular sormak gerekmektedir. Bu soruların cevaplarını aramak tezleri doğru çözümleyebilmek adına mühimdir. Bu terfilerin ne için ve neye göre yazıldığı, kim ya da kimler tarafından talep edildiği, ve bu tezleri kontrol eden bir merci ya da kişiler olup olmadığı hususlarıyla ilgili öncelikle T.C. Kültür Bakanlığı'na bağlı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Personel Dairesi Başkanlığı'nda ve sonrasında başka kaynaklarda herhangi bir bahis yer alıp almadığı araştırılmış ve bu araştırmalar neticesinde herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Daha sonrasında tezlerle ilgili çalışmanın daha sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için terfi etütlerinin çalışıldığı müze müdürlüğü yetkilileri ve ulaşılabilmesi mümkün olmuş bazı tez müellifleriyle telefon, mesaj ve mail kanalları aracılığıyla irtibata geçilmiştir. Yapılan görüşmelerden terfi tezlerine dair bazı bilgiler ortaya çıktıysa da, hâlâ tam olarak aydınlatılamamış konular kalmıştır. Bunun için arşivdeki tez dosyaları taranarak bu tezlerin yazım amacıyla alakalı herhangi bir bilgi olup olmadığı tetkik edilmiştir. Tarama sonucunda bazı etütlerin içinde ekli olarak yer alan kritik önem arz eden birtakım belgeler tespit edilmiştir. Belgeler içerdikleri bulgular bakımından incelendiğinde terfi tezleriyle ilgili yanıt aranılan sorular aydınlatılabilmektedir. Bu belgeler doğrultusunda tezlerin bilhassa 1950'li yıllarda yazılmış olanların belli bir yönetmelik ve mevzuat çerçevesinde, yani 23.06.1934 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 2530 sayılı "Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu" doğrultusunda yazıldıkları belirlenmiştir. Örneğin Kültür Varlıkları envanterinde 1 numaralı Klasör'de 9 numaralı dosya ile yer alan Konya Müzesi asistanı Hayrettin Solmaz'a ait 1957 tarihli "Konya Müzesi'nde Mevcut Karaman'dan Gelen Aphrodite Heykelciği"³ başlıklı çalışmada yer alan belgeye göre, terfi tezi ya da etüdü olarak adlandırılan bu çalışmaların Maarif Vekaleti'ne bağlı Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü tarafından 2530 sayılı kanun gereğince Konya Müzesi'nde müze asistanı olarak görev yapan Hayrettin Solmaz'a hazırlatıldığı, tezin olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirmesini yapmak üzere T.C. Ankara Arkeoloji Müzesi Müdür Vekili Raci Temizer'in görevlendirildiği ve Temizer'den

³ Envanter Bilgileri: Klasör 1 , Dosya No: 9, Hayrettin Solmaz, "Konya Müzesi'nde Mevcut Karaman'dan Gelen Aphrodite Heykelciği", Ocak/1957. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivi terfi tezleri (1936-1985).

Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü'ne gönderilen tez değerlendirme yazısı doğrultusunda Hayrettin Solmaz'ın bir üst dereceye terfiye hak kazanması gerektiği hususunda rapor takdim edildiği görülmektedir. Bu belge doğrultusunda tezlerin yazımının aslında tahmin edilenden daha ciddi bir önem taşıdığı ve dönemin müzeciliğe bakış açısındaki hassasiyeti gözler önüne seren kıymetli çalışmalar olduğu anlaşılmaktadır.

Dolayısıyla bu hususun asıl vurgu yaptığı şey, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde, 1934 yılında, sadece müzeciliği alakadar eden, Türkiye müzeciliğinin gelişimine göz ardı edilemeyecek bir etkisi olan ve Türk müzeciliğinin büyük bir ivme kazanarak ilerlemesine neden olan bir kanun çıkarmanın önemini idrak etmektir. Bu durum, o dönemin kültür politikasında müzeciliğe ve özünde eski eserlere verilen değeri göstermesi açısından çok önemlidir ve dikkatle incelenmelidir. Mustafa Kemal Atatürk dönemi müzecilik ve eski eserler konusunda, özellikle müzelerin hukuki sorunlarını çözümleyebilmek adına önemli kararnamelerin ve yönetmeliklerin çıkarıldığı bir dönemdir (Çetin, 2007: 120).

1934'de kabul edilen 2530 sayılı "Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu" da bu önemli mevzuatlardan bir diğeridir (Can, 1948: 12-16) ve bu makale çalışmasının temelini oluşturmaktadır. Bu kanun, Türk müzecilik tarihinde, müzeler teşkilâtının ayrı bir kurum olarak resmen tescilinin yapıldığı ilk yasal düzenleme vasfını taşımakta olup, müzeler örgütünün ayrı özel bir statüye kavuşmasını sağlamıştır (Akkuş ve Efe, 1999: 169).

Kanunun yasalaşma süreci ise şöyle olmuştur: Maarif Vekili, Manisa Milletvekili Yusuf Hikmet Bayur döneminde Maarif Vekaleti tarafından hazırlanan "Müze ve Rasathane Teşkilâtı Hakkındaki Kanun Tasarısı" icra vekilleri heyetinde görüşülerek kabul edilmiş, tasarının Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilmesi konusunda karar birliğine varılmıştır. Dönemin Başvekili olan İsmet İnönü'nün imzasını taşıyan 24 Mayıs 1934 ve 6/1487 sayılı yazı ekinde yasa tasarısının gerekçesindeki müzeye ve müzeciliğe verilen öneme işaret eden şu satırlar oldukça dikkat çekicidir (Gerçek, 1999: 169):

"Milli kültürün gelişmesine ve medeni varlığımızın bütün değeriyle tanınmasına hizmet bakımından önemli görevleri üzerine almış bulunan milli müzelerimizin ve bunların rolüne yakın bir işi bulunan rasathanemizin, kendilerinden istenen hizmetleri hakkıyla görebilmeleri için, kendi ihtisas şubesinde deneyim ve kabiliyet sahibi unsurlara sahip bulunmaları gereklidir. Ancak bu sayededir ki bu şubelerde yetişmiş yeterli bilim ve ihtisas adamları kazanmak suretiyle, bu kurumlarımızın çağdaş milletlerin bu tür teşkilâtları arasında özel bir değer ve önem elde etmeleri mümkün olabilecektir."

Resim 1: Maarif Vekili Yusuf Hikmet Bayur⁴ (27.10.1933-08.07.1934)

⁴ İstanbul'da doğan Bayur, Sadrazam Kıbrıslı Kâmil Paşa'nın torunudur. Küçük yaşta babasını kaybeden Bayur dedesinin yanında yetişmiş, ilk ve orta tahsilini İstanbul'da, yüksek öğretimini ise Paris'te yapmıştır. Ülkeye

Daha sonra tasarı, Meclis Başkanlığı tarafından, Maarif Komisyonu ve Bütçe Komisyonu'na gönderilmiş ve komisyonlarda görüşüldükten sonra Meclis Genel Kurulu'na aktarılmıştır. Bütçe Komisyonu raporuna göre, kanun tasarısının yürürlüğe girmesi durumunda, mevcut memurların maaşlarına zam yapılacağı ve bu zamların uygulanacağı yıl bütçesindeki ödenek miktarının, sadece müzeler için 6584 lira olacağı belirtilmiştir. 13 madde ve 4 geçici madde hazırlanılarak oluşturulan 3 Temmuz 1934 tarihli 2530 sayılı "Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu" 2742 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (Can, 1948: 12-16). Bu kanun ile, bu kurumda çalışan kişiler nitelik bakımından sınıflandırılmış ve alacakları maaş, tayin konuları ve vazifeleri kanun kapsamında belirlenmiştir. Kanunun amacı mecliste şöyle ifade edilmiştir (T.B.M.M Zabıt Ceridesi, 1934: 286):

"Müze ve rasathanelerde çalışan kimselerin hayatını oraya vakfederek yetiştirmesi, Türk harsının yükselmesi ve memlekete ait rasadatı kendimizin yapmasıdır."

Bu kanuna göre, müzelerde çalışan görevliler, birinci sınıf, ikinci sınıf, üçüncü sınıf uzmanlar ve memurlar olarak dört sınıfa ayrılmıştır (Gerçek, 1999: 170). O dönem, ülkede okuma yazma oranının ne kadar düşük olduğu bilinmektedir. Üniversite mezunu sayısı ise oldukça azdır. Bütün bunlara rağmen, 2530 sayılı kanun maddelerinde, müze uzmanlıkları için gereken koşullara bakıldığında, müzecilik konusundaki hassasiyet ve müzelerin birer bilim kurumu niteliği taşıması gerektiği konusunda sergilenen yaklaşım, terfi tezlerine giden süreci daha anlaşılır hale getirmektedir (Gerçek, 1999: 170).

döndükten sonra Galatasaray Lisesi'nde öğretmenlik yapmaya başlayan Bayur, 1920'de Kurtuluş Savaşı'na katılmak üzere Ankara'ya gitmiş ve Dışişleri Bakanlığı'nda vazifelendirilmiştir. Yabancı dili çok iyi bilen Bayur dış siyasette oldukça etkin rol oynamıştır. Lozan Konferansı sırasında İsmet Paşa'nın müşavir kadrosunda yer almış, 1925'ten sonra da dış ülkelerde çalışmıştır. 1927'deki Belgrad orta elçilik vazifesinden sonra Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri olmuş, ardından Afganistan büyükelçiliği yapmıştır. Ankara'daki ilk memuriyet günlerinde ise Sevr Antlaşması'nı protesto eden Ankara Hükümeti'nin haklılığını sergilemek amacıyla imzasız olmak suretiyle Türk Muâhede-i Sulhiyyesi ve Mâhiyyet-i Hakikiyyesi (İstanbul 1336) adlı risâleyi hazırlamıştır.

İlmi çalışmalarına ise Türk Tarih Kurumu üyesi olarak bu dönem başlayan Bayur'un esas siyasi hayatı 1933'te Manisa milletvekili olarak seçilince başlamıştır. Kısa bir süre Maarif Vekaleti olarak görev alan Bayur döneminde üniversite reformu yapılmış ve üniversitelerde inkılâp dersinin okutulması zaruri olmuştur. İlk dersi de kendisi 4 Mart 1934'de İstanbul Üniversitesi'nde vermiştir. Ankara Üniversitesi'nin çeşitli fakülte ve yüksek okullarında Türk İnkılâp dersleri veren Bayur siyasi tarih profesörlüğüne, bir süre sonra da Hint tarihi ordinaryüs profesörlüğüne tayin edilmiştir. Çok partili siyasete geçişle İsmet İnönü'ye muhalif olmuş ve dönemin gazetelerinde siyasi yazılar yazmıştır. Millet Partisi'nin kurucuları arasında yer alarak, bu partinin genel başkanı olmuştur. Sonrasında Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili olarak Büyük Millet Meclisi'ne girmiştir. Demokrat Parti'nin iktidarlığı döneminde din derslerinin ortaokulda okutulmasına karşı çıkmış, TBMM'ye soru önergesi vermiş, bu önergede din eğitimin modern Türkiye'nin geleceği için risk yaratabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca ibadet dilinin de Türkçe olması gerektiğini savunan Bayur, 27 Mayıs 1960'ta gerçekleştirilen askerî harekât sırasında tutuklanarak Yassıada mahkemesinde yargılandı ve mahkûm edilmiştir. Daha sonra çıkarılan af yasasının ardından serbest kalan Bayur, sonraki hayatında siyasetin içinde olmamıştır. 1961 anayasasından sonra ortaya çıkan sol görüşlere muhalif olarak, bu fikrin taraftar bulmaması için gazete ve dergilerde seri makaleler yazmıştır. 6 Mart 1980'de ise İstanbul'da ölmüştür. *Eserleri*. 1. *Türk İnkılâbı Tarihi* (Ankara 1940-1967). Üç cilt halinde on kitaptan oluşan bu eser 1878 Berlin Muahedesi ile başlar, I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar gelir. 2. *Hindistan Tarihi* (Ankara 1946, 1947, 1950). Hindistan'la ilgili çalışmalarına Kâbil elçiliği sırasında başlayan yazar bu çalışmalarını Türk Tarih Kurumu'nun neşretmeyi amaçladığı "Türk Tarihinin Ana Hatları" serisinde değerlendirmiş, daha sonra da bunları *Hindistan Tarihi* adlı kitabında toplamıştır. Üç ciltten oluşan bu eserin I. cildi İlkçağ'lardan başlayarak Gurkanlı Devleti'nin kuruluşuna kadar, II. cildi Gurkanlı Devleti'nin büyüme devri (1526-1737), III. cildi Nâdir Şah Avşar'ın akmından bağımsızlık ve Cumhuriyet devrine kadar (1737-1949) gelir. Son cilt, kuruluşundan son zamanlarına kadar Afganistan tarihini de ihtiva eder. 3. *Yeni Türkiye Devleti'nin Haricî Siyaseti* (İstanbul 1942). Bayur'un üniversitede okuttuğu inkılâp tarihi derslerinin notlarından oluşmaktadır. 4. *Atatürk, Hayatı ve Eseri* (Ankara 1963). Bu kitapta doğumundan Samsun'a çıkışına kadar Mustafa Kemal'in hayatı anlatılmaktadır. 5. *XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyaseti Üzerindeki Etkileri* (Ankara 1974). *Humâyunnâme ve Vekâyi (Babur'un Hâtıratı)* adlı eserlerin önsöz ve girişlerini de yazan Bayur, *Türk Tarih Kurumu Belleten'i*nde pek çok makale neşretmiş ve Türk Tarih kongrelerine ilmi tebliğlerle katılmıştır. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu* çeşitli zamanlarda Bayur'un eserlerinin tıpkıbasımlarını yapmıştır.

1927 yılında Mustafa Kemal Paşa'nın Nutuk'unu hazırladığı sıralarda en büyük yardımcıları arasında bulunan Y. Hikmet Bayur hayatı boyunca onun yolundan ayrılmamıştır. Atatürk'ün "Bursa Nutku" diye adlandırılan konuşmasının hiçbir zaman yapılmadığını savunmaların başında geliyordu. Laik eğitim ve öğretimin ömrü boyunca vaz geçmemiş, dil ve din alanlarında derhal reformlar yapılmasını isteyen eserlerinde yeni kelimeleri de aşırıya varan bir ısrarla kullanmıştır.

Şakiroğlu, M. H. (1992). BAYUR, Yusuf Hikmet, (1891-1980) Türk devlet adamı ve tarihçi, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bayur-yusuf-hikmet> (28.02.2019), s. 282- 283.

Bu makale çalışmasında, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan 330 adet terfi tezi içerisinde bilhassa mimarlık ve sanat tarihi alanlarına büyük katkı sunan en erken 1943 tarihli, en geç ise 1973 tarihli 37 adet etüt çalışmasıyla alakalı genel bilgiler verilecek olup, içlerinden iki tanesinin müellifi olan Yüksek Mimar olarak Türk müzeciliğinin gelişiminde etkin rol oynamış Mustafa Ayaşlıoğlu'nun örnek çalışmaları üzerinden etütler irdelenecektir. Bu 37 adet terfi tezinde bazı memurların birden fazla etüt hazırladıkları görülmektedir. Şöyle ki; Çinili Köşk Müzesi memuru Mustafa Ayaşlıoğlu 1946 ve 1949 senelerinde, Konya Müzesi, Bursa Müzesi ve Manisa müzelerinde memur olarak çalışan Vahit Armağan 1943, 1952, 1966 ve 1969 senelerinde, Ankara Arkeoloji Müzesi memuru Raci Temizer 1949 ve 1952 senelerinde, M. Hadi Altay 1958 ve 1964 senelerinde, Eskişehir Müzesi memuru Göksen Özüesen 1969 ve 1972 senelerinde ve son olarak da Amasya Müzesi memuru Hikmet Takaz 1970 ve 1973 senelerinde etüt çalışmaları hazırlamışlardır. Doktora tezinde ele alınan 37 adet tezin birçok farklı perspektiften değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu tezlerin meslek ve yıllara göre dağılımına bakıldığında, meslekleri belli olanlardan, 1940, 1950 ve 1960'lı yıllarda en fazla arkeolog, 1970'li yıllarda ise en fazla sanat tarihçisi olarak görev yapan memurlar tarafından yazıldığı görülmektedir. Tezler yıllar bazında konu dağılımı açısından yorumlanacak olursa, 1940 ve 1960'lı yıllarda en fazla tek yapı ölçeği, 1950'li yıllarda en fazla arkeolojik ören yerleri ve 1970'li yıllarda en fazla belli bir dönemin konu olarak seçildiği tespit edilmiştir. Etütlerin içeriklerine de sadece metin olanlar, içeriğinde hem metin hem çizim olanlar, metin ve fotoğraf olanlar ve son olarak metin, çizim ve fotoğraftan oluşacak şekilde hazırlananlar olarak bakıldığında; 1940, 1950, 1960 ve 1970'li yıllarda en fazla metin, çizim ve fotoğraftan meydana gelen çalışmalar şeklinde yapıldıkları ortaya çıkmaktadır ki, bu durum da tezlerin içeriğinin daha zengin olmasına ve üzerinde çalışılan konu hakkında bize daha detaylı aktarımlar yapılmasına olanak sağlamıştır.

Mimarlık ve sanat tarihi alanlarına değer katan bu etüt çalışmaları, farklı meslek gruplarından gelen ve terfileri için oldukça özgün konular seçen kişiler tarafından yazılmıştır. En erken tez müelliflerinden biri olan Alfons Maria Schneider'in "Die Grabung im Westhof der Sophienkirche zu İstanbul" adlı eserinin çevirisini terfi tezi olarak çalışan Rüstem Duyuran arkeolog, müellifler içinde dört farklı konuda etüt hazırlamış Vahit Armağan tek ressam müzeci, Avni Erbabacan arkeolog, Süleyman Gönçer öğretmen, araştırmacı ve yazar, Raci Temizer arkeolog, Ahmet Gökoğlu arkeolog ve öğretmen, Mustafa Ayaşlıoğlu yüksek mimar, yine Halil Üstün tek hititolog, Sabahat Öğretmenoğlu arkeolog, Kadri Erdil arkeolog, Mehmet Önder sanat tarihçisi, M. Hadi Altay sanat tarihçisi, Fatma Özoral arkeolog, Göksen Özüesen arkeolog, Mehmet Eskiöğlu arkeolog, yazar ve bürokrat, B.Burhan Bilget sanat tarihçisi, Hikmet Takaz sanat tarihçisi, Cengiz Köseoğlu sanat tarihçisi, Sevil Tunç arkeolog, Zümrüt Akşit sanat tarihçisi, Mustafa Gürdal ise tek antropolog, Vural Sezer arkeolog, Sadık Ersümer sanat tarihçisi, Hülya Tezcan sanat tarihçisi, Nurettin Yardımcı arkeolog ve bürokrat olarak Türkiye'nin dört bir yanındaki müzelerde görevlendirilmişlerdir. Bir de bu 37 terfi tezi içerisinde literatür ve arşiv taramalarında, ayrıca yapılan diğer araştırmalar sonucunda mezun olduğu okul ya da meslek bilgisine ulaşamayan, haklarında çok az bilgi toplanabilen Güner Hakkıbeyoğlu, Suzan Uluaslan, Necla Çakmaklı, M. Kemal Can da diğer kıymetli tez yazarlarıdır. Bu makale çalışmasının da özünü oluşturan ve müellifler içerisinde tek mimar hatta yüksek mimar olarak dikkat çeken Çinili Köşk Müzesi memurluğu yapmış olan ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü envanter kayıtlarına göre şu ana kadar ulaşabilmiş iki adet terfi tezinin de yazarı olan Mustafa Ayaşlıoğlu'nun etütlerine geçmeden önce onunla ilgili bilgi vermek ve yaptığı başka işlerden bahsetmek gerekmektedir. Ne var ki, Ayaşlıoğlu ile ilgili yapılan literatür taramasından, müellifin yaşadığı dönem de dikkate alındığında, oldukça vahim olarak kabul edilebilecek bir sonuç ortaya çıkmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ülkede iyi bir eğitim alarak yetişmiş mimar azlığı dikkate alınacak olursa, kaynaklarda Mustafa Ayaşlıoğlu hakkında nerdeyse bilgi yok denecek kadar azdır. Bu durum bile, Ayaşlıoğlu ve onun gibi aynı kaderi paylaşan diğer müzecilerin terfi tezlerinin günümüzde ne kadar önemli birer kaynak olduğunu ve onlardan araştırmacılara, akademisyenlere, bilim adamlarına ve meslektaşları olan müzecilere bırakılan değerli miraslar olduğunu göstermeye kâfidir.

Tablo 2: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde yer alan terfi tezlerinin doktora tez çalışmasında dahil edilen 37 tanesine ait envanter bilgileri, tezlerin senelere göre dağılımı ve bağlı oldukları müzeler

KÜLTÜR VARLIKLARI ARŞİVİNDE YER ALAN TERFİ TEZLERİNDEN DOKTORA TEZ ÇALIŞMASINDA ELE ALINAN 37 TANESİ						
TEZ SIRA NO:	TEZ KLASÖR NO:	TEZ ENVANTER SIRA NO:	TEZİ YAZAN MÜZE MEMURUNUN ADI:	TEZİN ARAŞTIRMA KONUSU:	TEZİN YAZILDIĞI TARİH:	TEZİN YAZILDIĞI MÜZE:
1	klasör 1	8	MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	İstanbul'da Mahmut Paşa Türbesi	1946	ÇİNİLİ KÖŞK MÜZESİ
2	klasör 18	178	MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	Rüstem Paşa ve Türbesi	1949	ÇİNİLİ KÖŞK MÜZESİ
3	klasör 2	14	SABAHAT ÖĞRETMENOĞLU	Pamphylia ve Attaleia'nın Mevcut Tarihi Anıtları	1952	ANTALYA MÜZESİ
4	klasör 2	17	AHMET GÖKOĞLU	Kastamonu Eski Eserler Kılavuzu	1949	KASTAMONU MÜZESİ
5	klasör 3	21	KADRI ERDİL	Sivas Anıtları	1953	SİVAS MÜZESİ
6	klasör 3	26	RACİ TEMİZER	Kalınkaya'da Bir Tümülüs Kazısı	1949	ANKARA ARKEOLOJİ MÜZESİ
7	klasör 17	169	RACİ TEMİZER	Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları	1952	ANKARA ARKEOLOJİ MÜZESİ
8	klasör 4	36	SÜLEYMAN GÖNÇER	Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu	1948	AFYON ARKEOLOJİ MÜZESİ
9	klasör 4	37	HALİL ÜSTÜN	Erzurum Saltıköğülleri	1950	ERZURUM MÜZESİ
10	klasör 5	40	MEHMET ÖNDER	Konya'da Müzeciliğin İnkişafı ve Yeni Müzeler Açılması Hakkında Kısa Bir Rapor	1953	KONYA MÜZESİ
11	klasör 7	68	VURAL SEZER	Kemerhisar Bizans Devri Hamam Kalıntı ve Buluntuları	1972	NİĞDE MÜZESİ
12	klasör 9	86	ZÜMRÜT AKŞİT	Ezine'de Osmanlı Devri Yapıları	1971	ÇANAKKALE ARKEOLOJİ MÜZESİ
13	klasör 10	91	RÜSTEM DUYURAN	Ayasofya'nın Garp Avlusunda Yapılan Kazılar (A.Maria Schneider'dan Çeviri)	1943	İZMİR ARKEOLOJİ MÜZESİ
14	klasör 10	100	CENGİZ KÖSEOĞLU	Maraş'ta Dulkadiroğlu Mimarisi	1970	TİRE MÜZESİ
15	klasör 11	111	MEHMET ESKİOĞLU	Kayseri Müzesi Kılavuzu	1970	KAYSERİ MÜZESİ
16	klasör 12	114	NECLA ÇAKMAKLI	Tire'deki Türk- İslam Eserleri ve Osmanlı Mimarisi İçindeki Yeri	1970	TİRE MÜZESİ
17	klasör 14	136	MUSTAFA GÜRDAL	Roma Hamamı	1971	SİDE MÜZESİ
18	klasör 14	139	SEVİL TUNÇ	Teos Dianysos Mabedi	1971	İZMİR KÜLTÜRPARK ARKEOLOJİ MÜZESİ
19	klasör 15	148	M.HADİ ALTAY	Adana Ramazanoğullarından Kalan Anıt ve Abideler	1964	ADANA MÜZESİ
20	klasör 17	167	M. HADİ ALTAY	Revan Köşkü	1958	TOPKAPI SARAYI MÜZESİ
21	klasör 15	150	N.BURHAN BİLGET	Sivas Darüşşifası	1970	SİVAS MÜZESİ
22	klasör 16	153	GÖKSEN ÖZÜESEN	Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri	1972	ESKİŞEHİR MÜZESİ
23	klasör 20	192	GÖKSEN ÖZÜESEN	Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi	1969	ESKİŞEHİR MÜZESİ
24	klasör 18	179	AVNİ ERBABACAN	İstanbul Suları	1946	İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZESİ
25	klasör 19	187	SADIK ERSÜMER	Mübarüziddin Ertoklu Medresesi Atabey/İsparta	1972	İZNİK MÜZESİ
26	klasör 20	197	VAHİT ARMAĞAN	Ruzbehani (Horozluhan)	1943	KONYA ASARI ATİKA MÜZESİ
27	klasör 24	236	VAHİT ARMAĞAN	Sultan Cem, Hayatı ve Türbesi	1969	BURSA MÜZESİ
28	klasör 31	296	VAHİT ARMAĞAN	Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi	1966	BURSA MÜZESİ
29	klasör 32	306	VAHİT ARMAĞAN	Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler	1952	MANİSA MÜZESİ
30	klasör 21	211	FATMA ÖZORAL	Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri	1969	SİDE MÜZESİ
31	klasör 22	216	HİKMET TAKAZ	Amasya'da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri	1970	AMASYA MÜZESİ
32	klasör 26	254	HİKMET TAKAZ	Amasya'da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri	1973	AMASYA MÜZESİ
33	klasör 23	220	HÜLYA TEZCAN	Topkapı Sarayı Harem Dairesindeki Mimar Sinan'ın Yapıları	1973	TOPKAPI SARAYI MÜZESİ
34	klasör 26	253	NURETTİN YARDIMCI	Alanya Selçuklu Tersanesi	1973	ALANYA MÜZESİ
35	klasör 26	255	GÜNER HAKKİBEYOĞLU	Nevşehir Kurşunlu Camisi	1967	T.B.M.M. MÜZESİ
36	klasör 27	257	M.KEMAL CAN	Harput Artuklu Eserleri	1973	AYDIN MÜZESİ
37	klasör 32	305	SUZAN ULUASLAN	Behram Camii	1968	ÇANAKKALE MÜZESİ

Şekil 2: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde yer alan terfi tezlerinden incelenen 37 tanesinin meslek ve yıllara göre dağılımını gösteren grafik

Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nden 1928'de mezun olan Ayaşlıoğlu, öğrenciliği döneminde 1900-1930 yılları arasında Türkiye'de uygulamalı olarak da eğitim veren İtalyan mimar Giulio Mongeri'nin atölyesinde Sedad Hakkı Eldem, Muammer Benli, Macit Rüştü Kural gibi sonraki yıllarda ünlenecek olan Türk mimarlarıyla beraber çalışmıştır (Karakaya, 2016: 133). 1953'de, İstanbul'un fethinin 500. yılı kutlamaları münasebetiyle yapılan hazırlıklar kapsamında Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'dan gelen talimat doğrultusunda Rumelihisarı'nı restore etmek için, öncelikli olarak hisar içindeki mahalledeki bütün evler yıkılmış ve yabancı bitkiler temizlenmiştir. Hisarın restorasyon projesi çalışmaları Yüksek Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu ve Y. Mimar Selma Emler tarafından yürütülmüş, projeye sonradan Y. Mimar Cahide Tamer de dahil olmuştur. Rumelihisarı'nın projesi hazırlandıktan sonra Ayaşlıoğlu Suriye'ye gitmiş ve projenin uygulamasını sonradan Cahide Tamer yapmıştır (Ünsal, 1984: 132). Rumelihisarı restorasyonunda görevlendirilen Ayaşlıoğlu, aynı sene Cumhurbaşkanı Bayar'ın isteği üzerine Çandarlı Halil Paşa Kulesi'nin yenileme çalışması için de görevlendirilmiştir (Karakaya, 2016: 171). 1955 senesinde kulenin restorasyonu için keşif çalışmasını Yüksek Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu ve Yüksek Mimar Selma Emler beraber tamamlamışlardır (Tamer, 2001: 7-9).⁵ 1940'lı yıllarda Çinili Köşk Müzesi müdürlüğü görevini yürüten Ayaşlıoğlu, aynı yıllarda İstanbul'daki birçok türbe ve hazire yapısının onarımlarını yapmıştır. Yaptığı türbe onarımlarında, Gazi Osman Paşa, Sadrazam Büyük Reşit Paşa, Sadrazam Fuat Paşa ve Kanuni Sultan Süleyman'ın kaptan-ı deryası Blâk Mustafa Paşa, Eyüp'de Pertev Paşa ve Mahmut Paşa Türbeleri en dikkat çekici örnekler olarak sıralanabilir

⁵ Ayaşlıoğlu keşif tamamlandıktan sonra kulenin restorasyonuna Suriye sınırında bulunan Süleyman Şah Türbesi'nin restorasyonunda görevlendirildiği için devam edememiştir. Bunun üzerine Çandarlı Halil Paşa Kulesi'nin keşif belgesi Nafia Vekâleti'ne Selma Emler tarafında verilmiştir. Rumelisi restorasyonu Emler ve dört kişiden oluşan bir komisyon tarafından 16 Mayıs 1955'de başlamıştır. Halil Paşa Kulesi'nin restorasyonu Emler ve ekibi tarafından bitirilmiştir. Lâkin Emler'in başka bir projede görevlendirilmesi üzerine, Rumelihisarı'nın restorasyonunu Yüksek Mimar Cahide Tamer, sonrasında da Yüksek Mimar Mualla Eyuboğlu Anhegger takip etmiştir. İnan, A. (1959). Rumelihisarı'nı Üç Türk Kızı Restore Etti, *Hayat Mecmuası*, S. 41, (s. 12- 13).

(Karakaya, 2016: 184).⁶ Bunların yanısıra Ayaşlıoğlu, 1947 senesinde oldukça harap bir halde bulunan ve divanhanesinin tavanları da bazı yerlerinden çökmeye başlayan Anadolu Hisarı Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı onarım heyetinde yer alanlardan biridir.⁷ Ayrıca Y. Mimar Hüsrev Tayla ve Y. Mimar Mualla Eyuboğlu Anhegger ile Şerifler Yalısı onarımını yürütmüştür. 1959'da rölövesi Fatin Uluengin'e yaptırılan Gülhane'deki Alay Köşkü için Ayaşlıoğlu bir keşif raporu hazırlayarak, köşkün kontrolörlüğünü üstlenerek restorasyonunu yapmıştır. 1973 senesinde İbrahim Paşa Sarayı restorasyon çalışmasını yürütürken vefat etmiştir (Karakaya, 2016: 184).

Resim 2: Anadolu Hisarı Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı 1947 Yılı Onarım Kabul Heyeti.
(Soldan sağa: Kontrolör Yüksek Mimar Cahide Tamer, Müteahhit Hüsnü Eçe, İstanbul'u Sevenler Derneği'nde Melek Celal, Topkapı Sarayı Müdürü Tahsin Öz, Yüksek Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu, Müteahhit Kalfası Ziya Kalfa, (Cahide Tamer Arşivi)

Daha önce de bahsedildiği üzere, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi'nde şu anki mevcut haliyle Mustafa Ayaşlıoğlu'na ait iki terfi etüdü bulunmaktadır. Ayaşlıoğlu her iki tezini de Çinili Köşk Müzesi'nde müdürlük görevini icra ederken hazırlamıştır. Bunlar; 1 no'lu klasörde 8 no'lu dosyada kayıt altına alınmış "İstanbul'da Mahmut Paşa Türbesi" diğeri de 18 no'lu klasörde, 178 numaralı dosya olarak kayıtlara geçirilmiş "Rüstem Paşa ve Türbesi'dir". Bu tezler dahil diğer 35 tez incelenirken, kataloglama yöntemi yapılmış ve bu yöntem doğrultusunda A3 formatında tablolar hazırlanmıştır. Bu tabloların ilkinde tezin künye bilgileri dahil, tezin kapak sayfası, tez yazarının özgeçmişi, tezin metin sayfalarına ait görseller, tezin genel hatlarıyla açıklanması, tezden yapılan yayınlar ve müellifin başka yayınlarına dair veriler paylaşılmıştır. Teze dair ikinci ve takip eden kataloglar ise, yine tezin künye bilgilerini içerip sadece tezin içinde görsel malzemelerin (fotoğraf, çizim vs.) yer aldığı veriler şeklinde oluşturulmuştur. Bu kataloglama ile amaçlanan, teze ve tez

⁶ Ayaşlıoğlu'nun bu türbelerle yaptığı onarımlarından hem terfi tezi olan, ayrıca 1949'da Güzel Sanatlar Dergisi'nde yayınlanan "İstanbul'da Mahmut Paşa Türbesi" isimli eserinin başında bahsedilmiştir.

Ayaşlıoğlu, M. (1949). İstanbul'da Mahmut Paşa Türbesi, *Güzel Sanatlar*, S. 6, İstanbul, (s. 148- 158).

⁷ <http://emlakansiklopedisi.com/wiki/amcazade-huseyin-pasa-koprulu-yalisi>.

müellifi olan müzecilere dair okumaların daha net bir şekilde yapılabilmesini sağlamaktır. Mustafa Ayaşlıoğlu her iki terfi tezini de tek yapı ölçeğinde hazırlamıştır. Zaten kendisi Mahmut Paşa türbesi restorasyonunda görev almıştır. Kayıtlarda Rüstem Paşa onarımında görev aldığına dair bir bilgiye rastlanılmamış dahi olsa, daha çok türbe onarımında etkin rol oynayan birinin Rüstem Paşa'nın restorasyonunda da çalıştığı söylenebilir. Ayaşlıoğlu her iki tez çalışmasında da metin bölümlerinin yanısıra daha çok rölöve çizimlerine ve iç cepheye ait detaylı bilhassa yapının bezeme programını gösteren fotoğraflara yer vermiştir. Türbe yapılarına dair plan ve görünüş çizimlerini bir mimar olarak kendisi yapmış, sadece "İstanbul'da Mahmut Paşa Türbesi" adlı tezinde Cornelius Gurlitt'e ait yapının plan çizimini, yoğun bezemeli dış cephe çizimini ve bezemeye ait detaylı çizimini eserine eklemiştir. Burada ilginç olan nokta şudur ki; bu çizimleri eklemesine rağmen kendisi de aynı şekilde yapının plan ve bezemeli dış cephe çizimlerini yapmıştır. Bu aslında onun mimar kimliğine bir gönderme mahiyetinde olup, yapıya ait yapmış olduğu ustaca çizimlerini yine başka ustaca bir referans ile destekler niteliktedir. Dolayısıyla Ayaşlıoğlu'nun tezleri, çalıştığı türbe yapılarına dair sanatsal ve mimari boyutta ciddi veriler aktarmaktadır. Tabloda (I.Katalog) görüldüğü üzere, "İstanbul'da Mahmut Paşa" türbesi adlı etüdü, tezin yazıldığı sene olan 1949'da, Güzel Sanatlar Dergisi'nde yayınlanmıştır (Ayaşlıoğlu, 1949: 148-158). Literatür taramasında kendisinin bunun haricinde yayınlanmış başka bir eserine rastlanılmamıştır. Zaten müzeciler için, müzede çalışmış olduğu bir konunun neşredilmesi bile büyük önem taşımaktadır ki, bu neşriyatla ilgili mevzunun önemi 2530 sayılı "Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu"ndaki altıncı ve yedinci maddelerde hususiyetle vurgulanmıştır.

Şekil 3: Mustafa Ayaşlıoğlu Terfi Tezi, "İstanbul'da Mahmut Paşa Türbesi (1946)", I. Katalog

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 1 DOSYA NO: 8	TERFİ TEZİNİN ADI:	İSTANBUL'DA MAHMUT PAŞA TÜRBESİ	YILI: 1946	TEZİ HAZIRLAYAN:	MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	MESLEĞİ:	YÜKSEK MİMAR	KATALOG NO: 4-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:				TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:
<p>1. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>2. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>3. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>4. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>5. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>6. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>7. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>8. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>9. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>10. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>11. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>12. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>13. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>14. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>15. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>16. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>17. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>18. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>19. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>20. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>21. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>22. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p>				<p>1. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>2. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>3. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>4. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>5. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>6. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>7. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>8. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>9. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>10. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>11. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>12. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>13. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>14. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>15. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>16. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>17. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>18. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>19. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>20. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>21. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p> <p>22. KLASİKALİTİNDEN ÖZGEÇMİŞİ</p>			
YAZARIN YAYINLARI:		YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:				TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:			
-		-				-

Şekil 4: Mustafa Ayaşhoğlu Terfi Tezi, "İstanbul'da Mahmut Paşa Türbesi (1946)", I. Katalogta yer alan metin bölümlerinin detaylı görünümü

Şekil 5: Mustafa Ayaşlıoğlu Terfi Tezi, “İstanbul’da Mahmut Paşa Türbesi (1946)”, Görselleri içeren II.

Katalog

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 1 DOSYA NO: 8	TERFİ TEZİNİN ADI:	İSTANBUL’DA MAHMUT PAŞA TÜRBESİ	YILI: 1946	TEZİ HAZIRLAYAN:	MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	MESLEĞİ:	YÜKSEK MİMAR	KATALOG NO: 4-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 18 DOSYA NO: 178	TERFİ TEZİNİN ADI:	RÜSTEM PAŞA VE TÜRBESİ	YILI: 1949	TEZİ HAZIRLAYAN:	MUSTAFA AYASLIOĞLU	MESLEĞİ:	YÜKSEK MİMAR	KATALOG NO: 8-a
TEZ KAPAKI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:
<p>Tez kapak sayfası dahil 27 sayfadır. Ayaslıoğlu, tezine kapak sayfası dışında bir iç kapak daha eklemiş ve bu sayfadan sonra gelen bölüme de bir "Bibliyografya" listesi hazırlamıştır. Bibliyografya bölümünden hemen sonra yazmaya başladığı metinlere sayfa 1'den başlayarak numara vermiş ve görsellerin izahatının yapıldığı ve görsellerin yer aldığı bölüme kadar sayfa numaralandırmasını 11'de bitirmiştir. Tezde yapılan düzeltmeler yok denecek kadar olup, dipnotların olduğu görülmektedir. Ayrıca Ayaslıoğlu, bir önceki bahsi geçen çalışmasında (Bknz: Katalog 4-a) olduğu gibi, bu çalışmasında da kendi el yazısıyla bazı yerlere Osmanlıca notlar almıştır. Tezin 13 sayfasında metin, 11 sayfasında ise görsel malzeme bulunmaktadır. Ayaslıoğlu'ya ait türbenin plan, kesit ve detaylı görünüş çizimleri dikkate değerdir. Bu üç çizim haricinde ise, türbeyle ait süsleme detaylarını yansıtan fotoğraflar yazar tarafından titizlikle çalışmasına dahil edilmiştir. Tezin içeriği ise; "Bibliyografya", "Damat Rüstem Paşa ve Türbesi (s.1-5)", "Rüstem Paşa Türbesi (s. 6-11)" ve "Fotoğraf ve Rölelelerin İzahları" şeklinde düzenlenmiştir.</p>		
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:									
İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi mezunudur. Çinili Köşk Müzesi Müdürlüğü yapmıştır									
YAZARIN YAYINLARI:									
		</							

Şekil 6: Mustafa Ayaslıoğlu Terfi Tezi, "Rüstem Paşa ve Türbesi (1949)", III. Katalog

RÜSTEM PAŞA ve TÜRBESİ

Mustafa Ayaşlıoğlu
Çinili Köşk Müzesi Md.
Y.Mimar.

İSTANBUL
1949

BİBLİYOGRAFYA

Hammer	:Devlet-1 Osmanlı Tarih-i M. Ata tercümesi.
Şemsettin Sami	:Kansu-ı Alâm, 7376
Mehmet Şakir	:Hakkatül Vüserâ
Kamil Paşa	:Tarih-i Siyasi
Ali	:Kıss-ı Ahbar
Solaksade	:Tarih-i Âl Osman
Mehmet Zilli İbn Derviş	:Evliya Çelebi Seyahatnamesi.
Mustafa Selaniki	:Selaniki Tarih-i
Emadi	:Mevkikat-1 Osmanlı
İsmail Ayyanşarayı	:Hakkatül cevami
Ata Bey	:Tarih-i Ata
Yedigün Begriyatı	:İstanbul Abideleri
	:Vakıflar Dergisi
Fahsin Çs	: Türk Çinileri "Güzel San'atlar Mecmua'sı" Fasikül II.

-1-

Damat Rüstem Paşa ve Türbesi

Rüstem Paşa:

Osmanlı İmparatorluğunun itile devri sadrazamlarından olan Damat Rüstem Paşanın vefatı Osmanlı Devleti, diğer tarihlerde aslen Hırvat olduğuna tesaduf edilmektedir. Devrim suretiyle Saraya alınarak terbiye ve tahsil, gördükten sonra Rikâb Ağalığından -1- Saraydan çıktı. Bu zamana kadar Rüstem Paşanın ailesi hakkında hiç bir kayda tesaduf edilememiştir. Hammer Devlet-i Osmanî tarihinde Mahab seferinden sonra Rüstem Paşa birinci Silâhdarlıktan, Bay İmrahorluğa çıkarılmış ve daha sonra'da Diyarbakır Beylerbeyliğine nakil edilmiştir, denmektedir. Gösterdiği dirayet ve sadakat sebebiyle Kanunî Sultan Süleyman'ın itimat ve teveccühünü kazanmıştı. Padışah o derece Rüstem Paşayı begendi ki, kendisine damat etmesi düşeniyordu, fakat Rüstem Paşanın damatları bir taraftan Padışah, Rüstem Paşanın oğusunu hastalığına müptela olduğuna, yusunden'de bu hastalığına anlaşılmış, bir taraftan'da cirkınlığını ileri sürerek, Padışahı bu fikrinden vazgeçirmeye uğraşıyorlardı. Hakikaten Rüstem Paşa Hakkatül Vüserâ'ya göre fevkalade gırlık bir adamdı, fakat her şeye rağmen Padışah, damat etmesi kati surette kâfama yerleştirmiş olduğundan bu hastalığın emareleri hakkında Saray -BASS- hakimlerini toplayarak fikirlerini sordular. Hekimler oğusun hastalığına tutulanların vücutlarında bit yapması diye verdikleri cevap üzerine, Basse hekimlerinden Mehmet Ağayı Diyarbakır'a gönderdi. Vâsıfesi Rüstem Paşa üzerinde bit bulmuş, bulamadığını tetkik idi. Bir gün Rüstem Paşanın çamaşırında bit gördü. Böylelikle oğusun illetine müptela olduğuna anlaşıldı, derhal Padışah bildirildi. Anadolı Beylerbeyliğine tayin ve Mîhrîşâh Saltanatı 946'da akitleri yapıldı.

1-Rikâb ağalığı: Hammer, Cilt 5, Kitap 18, Şahife 229. Padışahın hususi hizmetlerine dört ağı bakardı. Bâs odebâğı-şindiki tabirle Mahbûsînci başı- . Padışahın kılıcını götürme SİLÂHDAR, servisinde Padışahın kılıcını götürme ÇUBADAR, yahut birinci oda hizmetkârı. Üsengiyi tutarak Zat: Şahnenin âta bîmesine muvazenet eden RİKÂHDAR Ağalığıdır.

-5-

Rüstem Paşa halihazırta servetinin bir kısmını bayır işlerine sarf etmiştir. "1". Rüstem Paşanın Mîhrîşâh Saltanatı olan çocukları yirmişer ve otuzar yaşlarında vefat ederek validelerinin Uskûdardaki Mîhrîşâh Sultan Camii'ne ve diğer kardeşinden olan oğlu Osman Bey'e 984*1576* da vefat ederek o da Uskûdardaki aynı camiye gömülmüştür. Kendi Türbeside, Şehzade Bağında Şehzade Camii Hastanesinde diğer oğlu ile beraber gömülmüştür.

"1" - Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Rüstem Paşanın yapıldığı şehir ve yerleri:
İstanbulda: Cami, medrese, saray, han, sebîl ve türbe.
İsmite : Han.
Sapancada : Han, hamam, imaret ve cami.
İsmikte : Kervan Sarayı.
Belvedinde: Cami.
Konya Ereğlisinde: Kervan Sarayı.
Edirne'de : Saray ve han.
Rasukta : Cami, han ve hamam.
Vanda : Kalem bir kalesi.
Çanakkalede: Cami, hamam, meşcit ve han.
Bıkkalesi Prakin Balıngan : Han.
Kargıvıran "Çorla ile Burgaz arasında" : Cami, dukkâp saray, kervan-saray.
Gebeli Kalesi: "Rumeli'de" : Cami.
Burgazda : Cami, han, hamam ve on dukkâ.
Tekirdağ'da : Cami, han, imaret ve su.
Kütahya'da : medrese, hamam ve han.
Urşada : Cami.
Tirada : Han.

Şekil 7: Mustafa Ayaşlıoğlu Terfi Tezi, “İstanbul’da Mahmut Paşa Türbesi (1946)”, III. Katalogta yer alan metin bölümlerinin detaylı görünümü

Şekil 8: Mustafa Ayaşlıoğlu Terfi Tezi, "Rüstem Paşa ve Türbesi (1949)", IV. Katalog

Şekil 9: Mustafa Ayaşlıoğlu Terfi Tezi, “Rüstem Paşa ve Türbesi (1949)”, V. Katalog

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 18 DOSYA NO: 178	TERFİ TEZİNİN ADI:	RÜSTEM PAŞA VE TÜRBESİ	YILI: 1949	TEZİ HAZIRLAYAN:	MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	MESLEĞİ: YÜKSEK MİMAR	KATALOG NO: 8-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:

SONUÇ

Ayaşlıoğlu'nun tezi dahil diğer etüt çalışmalarının gün yüzüne çıkarılması büyük önem taşımaktadır. Her bir etüt, çalışıldıkları konular bakımından incelendiğinde önemli birer kaynaktır. Terfi tezlerinin yazılış amaçları dikkate alındığında, Türkiye'de müzecilik adına yapılmış bir devrimin ürünleridir demek abartı olmaz. Ayrıca bu tezlerin konu seçimlerine bakıldığında, ülkenin kültür varlıkları envanterinin çıkarılmasının da hedeflendiği düşünülebilir. 1934'de kabul edilen 2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu'na uzanan süreçte, özellikle Cumhuriyet'in 10. yılında hükümet tarafından yapılan iş programı⁸ doğrultusunda Müzeler Dairesi'ne bağlı "Anıtlar ya da Abideleri Koruma Komisyonu'nun⁹ eski eserlere yönelik başlattığı çalışmalar tüm ülke ölçeğini kapsamaktadır (Madran, 1996: 70-71). Komisyonun yapmış olduğu tespitler doğrultusunda, 1933 yılında 3500 anıt fişinin hazırlandığı görülmektedir (Madran, 1996: 71-72).¹⁰

⁸ İş programında şu hususlar da yer almaktadır:

- Türkiye eski eserler örgütü bakımından, merkezleri Ankara, İstanbul, İzmir ve Elazığ olmak üzere dört bölgeye ayrılmıştır. Her bölgede bir arkeolog, iki mimar, bir ressam ve bir fotoğrafçıdan oluşan bilimsel ve teknik bir komisyonun bulunması, bu komisyonun yerel müzelerle ortak görev yapması öngörülmektedir.

- Ülkenin arkeolojik haritalarının yapılması için, üniversite ya da yerel eğitim kurumlarında görev yapan coğrafya uzmanlarından yararlanılması kararlaştırılmıştır. Madran, E. (1996). Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I- ODTÜ MFD (16:1-2), (59-97), s. 70- 71.

⁹ Komisyon 1933'de Kültür Bakanlığı'nın vermiş olduğu 50.000 TL bütçe ile ivedilikle yapıların onarımlarına başlamıştır. Abidelerin onarımı ve tanzimleri, abidelerin tescil edilmeleri, abidelerin rölöve, stampaj, mulaj ve fotoğraflarının hazırlanması, bilimsel çalışmaların yayınlanması, abidelerin ziyareti için turist kuruluşlarıyla işbirliği yapılması, yabancı uzmanların onarım amacıyla yapacakları seyahatlerin harcama masraflarına ayrılmıştır. Madran, a.g.m, s. 70.

¹⁰ Bu liste ve fişler hazırlanırken, tarihi yapıların çizimsel belgelemelerinin de hassasiyetle ve büyük bir hızla yapıldığı görülmektedir. Bunun nedenlerini ise Madran şu maddeler olarak sıralamıştır:

- Mimarlık tarihimizin en ayrıntılı biçimde saptanması, gelişim sürecinin tanımlanması ve süsleme sanatlarının özelliklerinin ortaya çıkartılması,

- Cumhuriyet mimarlığının oluşumunda, gençler için sağlıklı belgeler oluşturulması,

- Abidelerin değerli ve değersizlerinin ayrıştırılmasına yönelik bir sınıflama yapılması,

- Birçok anıtta, son yüzyıllarda yapılmış yanlış onarımların belirlenerek, doğru restorasyon projelerinin elde edilmesi,

- Bir rölöve müzesi kurulması,

- Türk sanatının yayım yoluyla tüm dünyaya tanıtılması, Madran, a.g.m, s. 71- 72.

Bu etütler, bir müzecinin terfisini sağlamak amacıyla istenmiş ve yapılmış olsa da, özünde müzecilik kurumunun değerini gösteren ve müzelerin bünyesinde ülkesine hizmet etmeye çalışan kişilerin sorumluluklarını tayin eden arşiv belgeleridir. Bu belgelerin arşivlerden çıkarılarak basılması ve koruma kurullarından üniversite kütüphanelerine kadar eski eserlerle ilgili her yerde bulunmaları sağlanarak, araştırmacı, akademisyen ve bilim adamlarının hizmetine sunulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkuş, Z. ve Efe, T. (2016). Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı Müzelerin Güvenliği ve Polisin Rolünün Değerlendirilmesi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), DOI:10.1501/sbeder_0000000117, (204- 226).
- Ayaşlıoğlu, M. (1949). İstanbul’da Mahmut Paşa Türbesi, *Güzel Sanatlar*, S. 6, İstanbul, (s. 148-158).
- Çetin, Y. (2007). Mustafa Kemal Atatürk Dönemi’nde (1920-1938) Müze ve Eski Eserler Konusunda Yapılan Çalışmalar, *Sanat Dergisi*, (117- 121).
- Gülekli, N. C. (1948). *Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Kanun Nizamname ve Emirler*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Gerçek, F. (1999). *Türk Müzeciliği*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Karakaya, E. (2016). *Türk Mimarlığında Sanayi-i Nefise Mektebi/ Güzel Sanatlar Akademisi’nin Yeri ve Restorasyon Alanına Katkıları (1883-1960)*, T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Madran, E. (1996). Cumhuriyet’in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I- *ODTÜ MFD* (16:1-2), (59- 97).
- Tamer, C. (2001). *Rumelihisarı Restorasyonu; Belgelerle ve Anılarla*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.
- T.B.M.M Zabıt Ceridesi. (1934). D:4, Cilt: 23.
- T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivi envanteri terfi tezleri (1936-1985).
- Ünsal, B. (1984). Rumelihisarı’nın 65 Yıllık Restorasyon Öyküsü, *İstanbul’dan Göreme’ye Kültür Mirasımız*.